

Dagboek Albanië

Aflevering 4

13 – 18 maart 2001

Mijn vierde reis alweer naar Elbasan.

De vorige, in oktober van het vorig jaar was ongewoon hectisch vanwege onverwacht grote problemen met de douane bij de invoer van een vrachtauto vol muziekinstrumenten.

Deze keer zou het rustiger zijn. Het doel van de reis was drieledig, bijwonen van het Lentefeest op 14 maart, te gast zijn bij de heropening van de Onufrischool op 15 maart en Stefan, de penningmeester van de Stichting ECE (Education Center Elbasan), helpen bij het verder optuigen van zijn administratie.

Dinsdag 13 maart 2001

Om acht uur op weg naar Schiphol. Midden op de dag iets meer dan een half uurtje vanuit Woerden, maar nu hebben we ruim vijf kwartier nodig. De wegen in Nederland zijn gewoon te vol. Weinig tijd om in te checken en gauw afscheid genomen van Marie-Louise en Mariëlle, die maar liefst de drie eerste uren vrij had. Van Frédérique had ik thuis al afscheid genomen, zij moest op de gewone tijd naar school.

Ook het vliegverkeer kent vertragingen. Een half uur te laat gingen we de lucht in. In elk geval op tijd in Budapest, waar nog een korte overstaptijd bleef voor de vlucht naar Tirana.

Daar merkte ik dat deze bestemming steeds vaker gekozen werd. Ik ging voor het eerst met een Boeing 737 terwijl op dit traject meestal een Fokker 50 wordt ingezet.

In Nederland regende het pijpenstelen en was het vijf graden. In Budapest regende het even hard en was het een paar graden warmer.

Ruim een uur later landde ik op Rinas Airport in Tirana en stapte uit in een stralende, mediterrane zon bij het aangename lentetemperatuurtje van 21 graden.

Dritan Pajenga, ofwel Tani, onze alom aanwezige vriend, begeleider, tolk, regelneef en wat nog meer, stond me op te wachten. Hij vroeg of ik een lange file had gehad, waarmee hij overigens de rijen voor het douaneloket bedoelde.

Nou, dat viel dus wel mee. We gingen gelijk op weg naar Elbasan, maar eerst natuurlijk een koffiestop in Tirana, deze keer bij bar "Monaco", het stamcafe van vele diplomaten uit de buurt. Maar vroeg in de middag was het nog rustig. Wat kun je zo ineens genieten van de zon aan de rand van het eigenlijk heel fraaie stadspak van Tirana. Prachtig als je omhoogkijkt en meteen dramatisch treurig als je omlaag kijkt en ziet wat er allemaal gesloopt is om allerlei huizen of daarop lijkende betonconstructies uit de grond te stampen.

Als alles wat hier illegaal gebouwd is zou worden afgebroken schijnt er niet veel over te blijven.

Tegen vieren gaan we op weg naar Elbasan over de altijd mooie Kraba-pas.

Als we ruim een uur later de stad binnenrijden voel ik meteen weer een beetje thuis.

Het eerste koffiehuis waar de naar toe gaan is Aurora, waar we Claartje ontmoeten. Zij studeert journalistiek en schrijft een artikel over het leven van vrachtwagenchauffeurs. Via transportbedrijf van der Wal en Richard van den Brink was ze verzeild geraakt op de truck die enkele door het GVVU aan Elbasan geschonken bussen naar Albanië bracht. Boeiend ook om haar eerste persoonlijke ervaringen met dit bijzondere land te vernemen. Even later sloot Ad Voets zich bij ons aan. Hij was hier om twee weken training aan schooldirecteuren en inspecteurs te verzorgen. Zijn eerste sessie was helemaal mislukt omdat de verantwoordelijke inspecteur vergeten was de zaken voor te bereiden en zelfs om de deelnemers uit te nodigen. Anastas had meteen weer werk gehad om dit ongemak te corrigeren.

Belangrijke afspraken hadden we niet op deze eerste avond. Dus eerste de bagage naar de flat van Adem en Elsa gebracht. Beiden waren ze niet thuis, maar Adem ontmoetten we op straat zodat we de koffers in elk geval kwijt konden.

Daarna eten bij Brothers. De wandeling er naar toe was heerlijk. We moesten de hele flaneerboulevard over. Hier liepen wel tien keer zoveel mensen als anders, allemaal om in de sfeer van morgen te komen. Het lentefeest is dé grote feestdag van Elbasan. In het centrum was alles mooi versierd en de vele kleurige lichtjes zorgden voor een feeëriek sfeer.

Bij Brothers ontmoeten we Gerard Doornkate uit Utrecht en Jan Pfeiffer uit Praag. Zij werken aan een groot project van de WHO (Wereld Gezondheids Organisatie) ter verbetering van de geestelijke gezondheidszorg in diverse landen. In Elbasan is Tani de coördinator van hun project. Ze hadden net een lastige meeting met eigenwijze en betweterige artsen achter de rug en kwamen even afreageren.

Morgenochtend moesten ze vroeg bij de directeur van de gezondheidszorg zijn om op de zaak terug te komen. Na het eten zouden we naar huis lopen, maar bij de deur bemerkten we tot onze grote schrik dat het was gaan regenen, meer nog plenzen. Tani regelde dat we voor de deur van de flat afgezet werden. Toen kon ik ook Elsa, onze voortreffelijke gastvrouw, begroeten. Hartelijk was het, als altijd. En meteen kwamen de lekkere dingen te voorschijn, vooral de ballakume, maïskoeken die speciaal voor het lentefeest worden gebakken. Heerlijk!

Woensdag 14 maart 2001

De regen viel met bakken uit de hemel. Het was nog erger dan je gisteren kon vermoeden. Daar ging het lentefeest!

Maar eerst hadden we werk te doen. We hadden belet bij de directeur van de gezondheidszorg. Ik mocht hem alvast twee ziekenhuisuniformen van het Hofpoort Ziekenhuis in Woerden overhandigen. Daar kregen ze nieuwe en deze waren nog van prima kwaliteit. De twee waren een voorschot op dozen vol, die met de volgende zending bussen uit Utrecht zouden aankomen tegen het eind van de maand.

Bij mijn aanbieding moest ik van Jan en Gerard zeggen dat ze wel bestemd waren voor de somatische zorg, want in de psychiatrische zorg passen witte jassen niet meer. Of de directeur deze opvatting deelde waag ik te betwijfelen, dat hij ingenomen was met de gift was meer dan duidelijk.

Hij kon het niet nalaten te vragen "hoeveel er precies kwamen". Dat wist ik hem niet te vertellen, maar wel zag ik bij het weggaan dat ze hard nodig waren.

De uniformen van de paar doktoren en verplegers die ik tegenkwam waren nou niet van de kwaliteit die je zou wensen.

Om negen uur gingen we door de stromende regen naar buiten, naar de koffie, waar we Pien de Lange en Cocky, haar collega, zouden ontmoeten. Namens ICCO kwamen zij de stand van zaken opnemen bij de vele projecten die ICCO ondersteunt.

Inmiddels was het duidelijk dat de Albanezen zich door het weer niet uit het veld lieten slaan. Het feest werd gewoon verplaatst naar binnen. Alle koffiebars waren mudvol.

Wij zaten in 4 Seasons, een hotel dat ik nog niet kende, maar volgens de Nederlandse gasten van goede kwaliteit.

Later op de morgen had ik een uurtje tijd om met Stefan te praten. Deze man kan heel wat en is van grote waarde voor ECE. Hij blijkt wel nog heel wat steun nodig te hebben bij diverse taken, zoals bij het opstellen van projectbegrotingen voor door anderen opgestelde projectplannen. De taal is dan wel een barrière maar je kunt prima werken met hem. In een uurtje kom je een stuk verder, alleen al door hem concrete ideeën aan te reiken. Tani kwam ons vertellen dat het middagprogramma gewijzigd was. Sabri, de man van het greenhouse project, had ons uitgenodigd op een picknick met barbecue. Daar was nu geen sprake van. We reden naar Llexhe, zo'n 20 kilometer van Elbasan, waar we in een restaurant aanschoven aan een lange tafel.

We vertrokken via een stuk "rondweg" van Elbasan, van een kwaliteit die je niet wilt weten. Over de weg stroomde bijna net zoveel water als in de rivier daarnaast. En in die rivier ging het tekeer. Een dijk die het water van bijna geheel ontboste heuvels moest tegenhouden had het een tijdje geleden begeven. En de modderstromen die daar het gevolg van waren zagen we met volle kracht voorbijkomen.

Het eten was voor de liefhebbers van kip een teleurstelling. Ze kregen village-chicken voorgezet, waarbij ze dachten aan zoiets als scharrelkippen. Maar Jan Pfeiffer had het vermoeden dat het sportkippen waren, ze bestonden uit bot en spieren, maar vlees zat er nauwelijks aan. Een gelukje voor de honden van Sabri.

Onze Nederlandse tuinbouwman, Jan Hendriks, zat ook aan tafel. Hij was 's morgens op een receptie van de burgemeester geweest en had daar president Meidani ontmoet. Hij kon niet nalaten te wijzen op de herhaalde douaneproblemen die we hebben bij het invoeren van geschonken goederen. De president leek geïnteresseerd maar wist van niets. Hij adviseerde Jan dat we hem vanuit Nederland een brief zouden schrijven en dan zou hij kijken wat hij eraan kond doen.

Aan het eind van de maaltijd werd het droog. De zon kwam er snel doorheen. Even tijd om de zwavelbronnen van Llexhe te gaan bekijken. Spectaculair hoe het zwavelhoudende water uit de grond omhoog borrelt of spuit. Hier en daar zaten mensen met hun voeten en benen ondergedompeld in het warme water. Eigenlijk een prachtige plek waar je zo een toeristische kuurattractie zou kunnen exploiteren. Maar nu zijn het alleen maar vervallen ruïnes, slecht onderhouden optrekjes, kapotte parkjes en beeldengroepen gelardeerd met een aaneenschakeling van vuilnisbelten. Wat een land. Ze kunnen niet eens gebruik kunnen maken van hun rijkdommen!

Terug in Elbasan zou ik voor het avondeten bijpraten met Astrit Lopari, de trotse directeur van de Onufrischool. Eerst gingen Tani en ik een kopje koffie drinken. En daar maakte ik kennis met de Albanese (horeca-)variant van de emancipatie. Het was family-hour. Dat betekent dat je alleen maar naar binnen mag als er een vrouw in je gezelschap is. Wij werden dus niet toegelaten. En dat maakte ons balorig. We hadden maar even tijd en er was plek genoeg. We zouden ze een lesje leren. Brutaal zeiden we dat we op straat een vrouw zouden gaan oppikken. In de bleke zon liepen er inmiddels weer duizenden mensen op straat. Het flaneerurtje van het lentefeest ging gewoon door. We waren nog niet buiten, of de eerste vrouw die we tegenkwamen was Claartje. We raadden haar dringend aan met ons mee naar binnen te gaan en binnen een minuut hadden we onze koffie.

Claartje was door mijn komst van haar kamer bij Adem en Elsa verjaagd. Voor de laatste twee nachten had ze onderdak gekregen bij de zus van Elsa, wier man aannemer is. Ze had het de eerste week goed gehad, maar nu sliep ze volgens haar zeggen in een echt paleisje.

Om vijf uur trof ik Astrit in de school. Edlira, de vrouw van Tani, was mijn tolk. Astrit was blij met alles wat er voor zijn school gedaan was, maar ook zijn eerste nieuwe problemen doemden al weer op.

Het aantal leerlingen was behoorlijk gestegen, met name dat voor sommige instrumenten. Ik ken uit mijn Woerdense ervaringen dat verschijnsel en vooral het probleem dat je er onmogelijk op kunt anticiperen. Zonder iets te zeggen dacht ik wel: er is weer zo'n f 30.000 nodig om dit probleem op te lossen. Dat moet toch te doen zijn? Ik vond het geen goed plan de resterende bedragen van het eerste budget voor dit doel te bestemmen. Er is immers meer te doen!

In zijn denken over het aanvangen van activiteiten tot het verwerven van eigen inkomsten was Astrit gelukkig al een stuk verder dan ik vier maanden geleden verwachtte. Positief teken.

Wel worstelt hij nog met de aanschaf van materiaal voor het opbouwen van een discotheek en bibliotheek. Het geld hiervoor is beschikbaar en ik liet weten dat hij daarvoor in de eerste plaats zelf aan de slag moet. Epton Music, de enige muziekhandel van Albanië, heeft net zijn derde vestiging in Tirana geopend. Daar moet wat te regelen zijn.

Halverwege het gesprek werden we gedwongen de school te verlaten. Iedereen in de buurt begon te koken. Daarvoor was zoveel stroom nodig dat de verlichting van de school voornamelijk knipperde of het helmaal niet deed. En dat was zo vermoeiend dat we ons gesprek maar in een koffiehuis voortzetten.

's Avonds konden we nog net wat te eten krijgen in het luxueuze Univers Hotel. De onmogelijkheid om 's middags de tijdens het lentefeest gebruikelijke picknick te houden zorgde ervoor dat alle tafels in de stad bezet en de voorraden vrijwel uitgeput waren.

Geen probleem, want 's middags hadden we allemaal meer dan genoeg binnengekregen.

Donderdag 15 maart 2001

Eerste afspraak om 8.00 uur. In de Luigj Gurakuqischool gingen we de situatie na levering van de muziekinstrumenten bekijken. Zoals gebruikelijk werden we stralend verwelkomd door Bardhyl, de vice-directeur. Hij was zó gelukkig dat hij zichzelf bij het zingen van folkloristische liederen weer kon begeleiden op een echte mandoline.

We maakten een rondje langs de muzieklessen in de school. Wat een feest! Vooral de mandolines. Bijna alle kinderen speelden op nieuwe instrumenten en de oude, geschikt voor de open haard, hadden ze demonstratief in het zicht gelegd.

Het mooiste was het enthousiasme waarmee gespeeld en gezongen werd. Helemaal toen we in de zangles kwamen waar de kinderen begeleid werden door de nieuwe accordeon van hun leraar. Daar klonk een vreugde en een muzikaal enthousiasme. Ad en ik kregen er tranen van in de ogen. Hier doe je het voor!

Bardhyl wilde nog wel uren met ons praten maar helaas hadden wij geen tijd. Hij haalde zijn herinnering op aan het eerste bezoek van Ad Voets. Het was ijskoud en Ad was verkleumd. Bardhyl zette hem voor de open haard maar had geen hout. Hij pakte en stuk hardboard van de muur en gooide het in het vuur. Nadrukkelijk liet hij zien dat de foto van Enver Hoxha mee de vlammen in ging. Vandaag zou hij het weer zo doen!

Na afloop van dit bezoekje hadden we belet bij de (nieuwe) burgemeester. Hij wilde de Nederlandse delegatie bedanken voor alle hulp die ze geboden hebben en nog bieden en tegelijkertijd duidelijk maken hoe betrokken hij was bij deze en andere projecten, ook op het gebied van de sport. Hij was niet voor niets een vooraanstaand volleybalspeler in Albanië geweest en nu voorzitter van het Albanees Olympisch Comité en lid van het IOC. Even later vertrouwde hij mij toe dat hij ook leraar op de Onufrischool was geweest dus dat zich ook sterk betrokken voelt bij onze projecten daar.

Te gast was ook een drietal hoge ambtenaren van het ministerie van onderwijs. De Minister zelf was helaas verhinderd vanwege een extra kabinetsberaad.

Met het hele gezelschap gingen we kijken op de Ali Muftiuschool. Daar werd met Nederlands geld een technische werkplaats ingericht voor de school en voor de volwasseneneducatie. Ik had nog een beeld van de onbeschrijfelijke ruïnes die je daar ooit zag en nu stond er een schoon, wit gebouw waar je straks ongetwijfeld voor je plezier aan de slag gaat. En, wat belangrijk is, er bestaat ook met alle betrokkenen overeenstemming over de toekomstige organisatie- en beheersvorm. Weer een bewijs dat hier best resultaten bereikt worden.

Om elf uur worden we opgewacht op de Onufrischool.

De zon staat stralend aan de hemel. Alle kinderen staan in het gelid en Astrit overziet als een vorst zijn grondgebied en de binnenkomst van de gasten. Maar in feite is het vooral hartelijkheid en dankbaarheid die je ontmoet. Alle kinderen op hun mooiste gekleed. Een rondje door de school. Wat is er veel verbeterd, en, laten we eerlijk zijn, wat moet er nog veel gebeuren. Het doet je goed zoveel blije gezichten te zien.

De expositieruimte, in een onhandige hoek van de bovenste verdieping, is best aardig geworden. Alleen is er nog onvoldoende licht. Ik bespreek dat met Astrit op het moment dat de burgemeester naast ons stond. Volgens mij is het inmiddels geregeld.

Als het naar de mening van Astrit tijd is, worden we allemaal de concertzaal in gedreven. Astrit parkeert mij op de middelste stoel van de voorste rij. De onderdelen van het concert worden aangekondigd door een leerling van de school. Het meisje van 17 jaar heeft duidelijk geleerd wat presentatietechniek is. Met een paar woorden leidt ze alles in. Jong en oud, solisten, ensembles en het orkest komen aan de beurt. De repertoirekeus is niet

geweldig, maar de technische vaardigheid bij het spelen is weer van hoog niveau. Wat kunnen ze al veel en wat moeten ze nog veel leren.. Achter de piano zit een talentje van een jaar of negen die ik over een paar jaar graag weer terughoor. De meeste indruk maakt de tweede violiste van het orkest wanneer ze als soliste een stuk van Wieniawski speelt. Dit is een ongelooflijk talent. Dit moet het meisje zijn dat ik vier jaar geleden hoorde spelen, toen ze op een viool vol barsten en scheuren een deel uit het vioolconcert van Bruch speelde. Het kwam me onmiddellijk voor de geest als het doorslaggevende moment waarop het voor mij vaststond dat ik deze school en deze kinderen wilde helpen.

Na het concert gingen we naar de gedekte tafels met nootjes, koekjes, zoetigheid, cola . frisdrank en allerlei soorten wijn en likeur. Astrit had goed uitgepakt en het feestje was heel gezellig. De leraren genoten er zichtbaar van en zaten behoorlijk in te nemen. Het was ook hun feestje. Het was grappig te zien hoe de muzikleraren en de beeldende leraren bij elkaar kropen en geen contact met elkaar hadden. Het leek wel Nederland.

Als laatste van de officiële gasten vertrokken Ad en ik. Tijd voor een paar uurtjes pauze.

Om 5 uur zouden we een bijeenkomst met het bestuur van ECE en de vertegenwoordigers van ICCO hebben. Maar dat liep anders. Pien de Lange en haar collega zouden eerst op bezoek gaan bij Sabri en zijn greenhouseproject. Daar was de administratie nog steeds niet op orde. De bijeenkomst was niet gemakkelijk maar het lijkt erop dat het toch nog allemaal goed komt. Het gevolg was wel dat de vergadering veel te laat begon en dus niet te lang kon duren. Voorzitter Anastas Paparisto heeft in een paar jaar veel bijgeleerd. Hij hield het ook kort en beperkte zich tot de hoofdzaken. Tani had hem goed voorbereid op zijn optreden.

Pien trakteerde ons op een diner in hotel Univers, waar de gisteren geplunderde voorraden inmiddels weer aangevuld waren. Het was een uitgelaten bijeenkomst waar we veel gelachen hebben. De volgende ochtend zouden Pien en Cocky vertrekken naar Pogradec, Jan Pfeiffer ging terug naar Praag, Gerard Doornekate was al terug naar Utrecht, dus de Nederlandse kolonie dunde aardig uit.

Redelijk op tijd lagen we in bed. Nadat de kolonie zwerfhonden onder onze flat een voedseloorlog had uitgevochten viel ik vast in slaap.

vrijdag 16 maart 2001

Om half zeven op bij een stralende zon. De stad was al volledig tot leven gekomen.

Ad begon om negen uur met zijn training van de schooldirecteuren. Samen liepen we rustig naar de plaats van bestemming. Onderweg belde Marie-Louise. De Nederlandse belastingdienst bevestigde dat de papieren voor teruggave van BTW nu eindelijk in orde waren. Vandaag is dus het hoofdstuk import muziekinstrumenten echt afgesloten.

Ik had een ontmoeting met Professor Thanas Meksi, voorzitter van het ensemble Elba-Folk. Hij had onze Stichting Skampa geschreven dat hij op 9 augustus in Utrecht kwam optreden en of wij het maar wilden regelen. Ik zou hem gaan uitleggen dat wij deze dingen in Nederland anders regelen.

Thanas was een man wiens hele leven in het teken van de folklore heeft gestaan en nog staat. Als je hem de kans gaf kon hij er uren over vertellen, over de dans, de zang, de muziek en, vooral, de handgemaakte kostuums. Ineens herinnerde ik me weer dat Gerda Mulder zich een aantal jaren geleden bezig hield met plannen om deze traditionele naaikunst veilig te stellen voor de toekomst.

Elba-Folk had een uitnodiging weten te bemachtigen voor het internationaal volksmuziekfestival in Odoorn (Drente). En op de terugreis wilden ze in Nederland, België en Duitsland nog wat optredens meepikken. Ik kwam er niet echt achter wat er nu al daadwerkelijk geregeld was, maar de professor deed heel overtuigend over het aantal agreements dat hij had. Ik kon me niet voorstellen dat het in de Nederlandse schoolvakanties zo makkelijk gaat, maar vooruit dan maar. Het doel waarvoor hij staat is in elk geval van grote waarde: behoud van de uiterst originele, traditionele Albanese folklorecultuur. Ik beloofde hem te bekijken of ik voor hem op 9 augustus een optreden in de regio Utrecht kon regelen. Eigenlijk best jammer dat ik het tijdens de zomervakantie in elk geval zelf niet meemaak.

Na het lange gesprek maak ik net een staartje van Ad z'n training mee. Hij had een voortreffelijke tolk aan Arda, een jonge vrouw die we 's morgens voor het eerst ontmoetten. Ongelooflijk dat zij, die voortreffelijk Engels spreekt en een Turkse opleiding tot orthopedagoge heeft genoten, geen werk heeft in het Albanese onderwijs. In Nederland zullen ze het niet kunnen geloven!

In de stralende zon genieten Ad en ik vervolgens onze lunch op het terras van Aurora en maken vervolgens een wandeling door de oude stad. Wat moet het daar toch mooi geweest zijn voor alles, maar dan ook echt alles, in verval raakte.

Om drie uur zat Edlira te wachten om te tolken bij het gesprek met Astrit. Maar hij kwam voorlopig niet opdaven. Hij had oponthoud bij, het kan nauwelijks anders, de douane. Ik had geen enkele aandring hem te helpen, zei ik later. Hij wilde de drie geschonken hammondorgels loskrijgen en slaagde daar pas in met hulp van de vice-burgemeester. En vervolgens kreeg hij het transport naar zijn school niet meer geregeld.

We spraken over de opbouw van zijn bibliotheek en discotheek en vooral over projecten om eigen inkomsten te verwerven. Daar had hij toch grote angst voor. Het is allemaal ook zo nieuw in een samenleving waar kunst

altijd een zaak van de overheid was terwijl deze overheid er nu geen geld en weinig interesse voor heeft. Ik kon hem verrassen met een uitnodiging voor de EMU muziekscholenontmoeting die in mei 2002 in Zwitserland plaatsvindt. Enerzijds was hij blij, anderzijds zag hij weer een aantal complicaties die je zelf niet zou bedenken. Maar met begeleiding van Tani moet hij de reis maar stap voor stap voorbereiden.

Later hoorde ik van de Nederlandse voorzitter dat in het bestuur van de EMU uit Servische kringen nogal wat bezwaren waren. “Als je Albanen een vinger geeft pakken ze je hele hand” en “Als je met een volle bus in Zwitserland aankomt willen ze allemaal blijven gaat die leeg terug”. Alleen dit soort opvattingen maken duidelijk hoe nodig het is de positie van dit straatarme land te verbeteren.

Astrit bleek desgevraagd bleek geen vriend van Thanas Meksi. En hij vestigde mijn aandacht op de activiteiten van het Huis der Cultuur. Daar trachtte men het “officiële folklore-ensemble” van Elbasan in stand te houden. Meksi was hier vroeger directeur geweest en na zijn pensionering “voor zichzelf begonnen”.

Het was de bedoeling vervolgens met Stefan nog wat zaken te bespreken. Maar Tani kwam zo moe terug uit Tirana dat hij dit onderwerp tot morgen wilde uitstellen. Uitgeput moest hij ook wel zijn als hij, met een griepje onder de leden, ’s morgens om half zes al op het politiebureau moest zijn om zijn auto terug te krijgen. Hij reed in de auto van het WHO-project. Die heeft een Tsjechische nummerplaat en is dus verdacht. En juist gisteravond had hij niet alle papieren bij zich. De agent die hem aanhield stelde hem een hoge boete in het vooruitzicht.

’s Morgens had hij wel alle papieren bij zich, liet deze zien aan een agent die hij wel persoonlijk kende. Zonder boete van \$250 kon hij toen de auto meekrijgen.

We dineren bij Hotel Kruja. Ik was er wel eens eerder geweest maar het was aardig uitgebreid en lag er leuk bij, helemaal buiten de stad. Er was een zwembad aangelegd. Via een ingenieus pompsysteem werd er water opgepompt uit de Skumbini-rivier. Nu weet ik een beetje hoe deze vervuild is, dus het zwemmen daar leek mij niet echt een goed plan. Het eten was goed en werd begeleid door een lange monoloog van Anastas. Hij deed relaas van zijn reizen door de Balkan en, vooral, van zijn recente reis naar de USA. Zo kennen wij hem. Hij is aan het woord, houdt Tani aan het werk en wij hoeven alleen maar te luisteren.

zaterdag 17 maart 2001

Om negen uur hadden we belet bij de directie van Theater Skampa. Ze hadden Ad ooit gevraagd of hij iemand kon vinden die voor hen een plan kon maken om onafhankelijk van overheidssteun te gaan opereren. En daarop konden we nu het antwoord geven dat dit nergens ter wereld kan, dus ook niet in Albanië. De enige manier zou zijn met commerciële sponsoring op Amerikaanse leest, maar dat ligt hier nog lang niet voor de hand. Directeur Dhimosten Papa is een aardige man maar ziet meer problemen voor de toekomst dan dat hij oplossingsgericht kan denken. De artistiek directeur, Adonis Filipi, maakt een veel vooruitstrevender indruk.

Het theater blijkt twee huisgezelschappen te (moeten) onderhouden en dat is natuurlijk een loodzwaar blok aan het been. Mijn voorstel om die twee zaken te ontkoppelen en een businessplan voor het theater alleen te schrijven viel best in goede aarde. Ad zou kijken of ik met PUM-geld daar wat voor zou kunnen betekenen, als het op mijn werk te regelen was. Dan kon ik gelijk de verdere begeleiding van de Onufrischool en de opbouw van de administratie van ECE “meenemen”.

De rondleiding leerde me dat het best een aardige zaal is, met 291 stoelen, dat men gewend is redelijke entreprijzen te vragen. Er is een totaal verouderde, handbediende lichtinstallatie. Maar daarmee kunnen ze al jaren uit de voeten, dus de komende jaren moet vervanging maar geen prioriteit zijn.

Vervolgens rijden we nog even naar de Ali Muftischool. De bouwers hebben de elektrische bekabeling uitgevoerd dan de bedoeling was van de Nederlandse ontwerpers op afstand. Ad moest nu een serie foto’s maken om straks een indruk te geven van de situatie.

We hadden genoeg tijd voor de lunch en langs de weg naar het Zuiden wist Tani weer één van die verrassend leuke restaurantjes met terras te vinden. In de stralende voorjaarszon genieten we een goed maal, met de beste patat die we deze week voorgeschoteld kregen.

Tegelijkertijd bereiden we het onderhoud met Stefan voor. Om twee uur was de afspraak. En dat werd een nuttige bijeenkomst. We konden hem, en dus ECE, op het goede spoor zetten voor de aanschaf van een boekhoudprogramma. Ook konden we hem een aanzet geven voor de manier waarop hij in de toekomst projectbegrotingen moet maken zonder het risico te lopen dat ECE bij ieder project onaanvaardbare eigen risico’s draagt. Vanaf nu gaat hij voor ieder project indirecte projectkosten begroten. En voor de lopende en al afgesloten projecten gaat ECE, bij monde van Ad Voets, een verzoek doen alsnog éénmalig aanpassing van budgetten te krijgen. En als dat goed afloopt kan de Stichting haar werk ook op een veel betere en financieel veiliger manier doen. Aan deze professionalisering van het werk zijn ze toe.

Om vijf uur het laatste gesprek met Astrit. Weer veel beren op de weg voor het starten van projecten om eigen inkomsten te verwerven. Toch maar volgehouden en hem flink doorgezaagd. Hij ziet ook wel in dat er iets moet gebeuren en Tani zal hem verder helpen met het eerst wennen aan dit idee en vervolgens maken van concrete plannen.

Bij het afscheid nemen verleende Astrit mij graag de gunst die ik hem vroeg. Leerlingen die vaardig zijn in het tekenen van portretten zullen een portrettekening van mijn twee dochters maken, aan de hand van pasfoto's. Stefan en Anastas komen nog even langs om mij een goede terugreis te wensen. Astrit is blij te horen dat ik misschien nog een aantal keren terugkom. Het afscheid is weer allerhartelijkst. Ik zou het contact met deze mensen niet willen missen.

Anastas zegt dat Marie-Louise een volgende keer maar eens moet meekomen. Hij zal er dan voor zorgen dat er een complete minibus uitrukt om haar met een heel ontvangstcomité van het vliegveld af te halen.

Tani, Ad en ik eten mijn afscheidspizza bij Brothers. Vervolgens sturen we Tani naar huis. Hij is zo moe dat hij maar een lange nacht moet slapen.

Zondag 18 maart 2001

Om half negen komt Tani ons ophalen.

Ik heb net tijd gehad om afscheid te nemen van Adem en Elsa. De zorg van Elsa was weer meer dan voortreffelijk. Hartelijkheid kent hier geen grenzen.

En dan te weten dat één van Adems vrienden gisteren plotseling is overleden. Bovendien kon, tot overmaat van ramp, zijn broer niet afreizen naar Macedonië. Vanwege de onrust zijn de grenzen gisteren gesloten. Deze broer zou daar een hartoperatie ondergaan die ze in Albanië niet uit kunnen voeren. Na anderhalf jaar zoeken en voorbereiden zou hij nu geholpen kunnen worden door een Macedonische arts. En dan weer dit. Het zit ze niet mee.

We horen ook dat het maar goed is dat ons voor gisteren geplande uitstapje niet doorging. Anastas en Tani hadden een rondrit om het prachtige meer van Ohrid gepland. Als we op weg gingen hadden we halverwege (en dat is al een heel eind rijden) gemerkt dat de grens net dicht was.

Aangekomen in de flat van Tani en Edlira rijdt Tani meteen weer weg om Edlira naar haar werk te brengen. Ad en ik blijven achter om op de baby te passen. Ook in Albanië komt de emancipatie op gang.

Als hij terug is pakt Tani meteen zijn oude gitaar. Ik had hem bij mijn vorige bezoek een paar sets snaren beloofd. Gisteravond had ik ze hem gegeven en hij had ze er meteen opgezet. Zichtbaar en hoorbaar verguld kon hij voor het eerst sinds jaren weer echt spelen op zijn gitaar. Zo leerde ik hem ook kennen als een best wel muzikale jongeman.

Om elf uur treffen we Pien en Cocky op het terras van hotel Skampa. Pien is op weg van Korce naar Lushnje en komt de bril ophalen die ze een paar dagen geleden hier verloor.

Met zijn drieën praten we nog even na en blikken we vooruit. Ad brengt in juni zijn waarschijnlijk laatste bezoek aan Elbasan. Voor het culturele deel van mijn werk zal in de toekomst een andere financier dan ICCO gevonden moeten worden. Pien vertelde dat ook de school in Korce grote behoefte heeft aan uitwisseling. Toch eens mogelijkheden voor culturele (ontwikkelingssamenwerking) onderzoeken.

Vervolgens komt om twaalf uur de auto voorrijden met de piepjonge, maar voortreffelijke chauffeur. Het is dezelfde jongen voor wie we drie jaar gelden naar de mening van een politieagent eigenlijk een fikse boete moesten betalen "omdat hij te jong was om een auto te besturen".

Met een vriend als passagier reed hij me snel en comfortabel naar vliegveld Rinas. Jammer dat beide jongens geen woord Engels spreken. Conversatie was niet mogelijk. Zijn vriend maakte me wel zijn visie duidelijk met "Albania katastrofë". Er moet nog veel gebeuren om de jongeren vertrouwen te geven in de toekomst van hun land. Onze geslaagde projecten zijn toch nog druppeltjes op een grote, gloeiende plaat.

Via het van deze jongen bekende kunstje werd ik weer voor de deur van de vertrekhal afgezet, terwijl de gemiddelde Albanese een paar honderd meter daarvoor de politiecontrole bij het oprijden van de parkeerplaats niet voorbijkomt. Komt me wel goed uit met de zware koffer, deze keer door de vele ballakume die ik van Anastas, Elsa en Tani heb meegekregen. Ze weten dat mijn dochters er net zo dol op zijn als ik zelf.

In het vliegtuig tref ik Marieke uit Haarlem, die al enige tijd als vrijwilliger werkt in de armste wijken van Tirana. Samen met jongeren uit diverse landen werkt ze voor Balkan Sun Flowers. Mooi is het om te horen over de toewijding waarmee deze jongeren hun werk doen, ook voor het psychiatrisch ziekenhuis in Tirana. Maar even opvallend is het om weer te merken dat alle Nederlandse hulp aan Albanië volstrekt ongecoördineerd plaatsvindt. Steeds vaker kom je Nederlanders tegen die hier ook iets doen, zonder dat anderen er weet van hebben. Zo heb ik in de vier bezoeken die ik aflegde gehoord van zeker zes verschillende hulpacties voor psychiatrische zorg zonder dat men van elkaars activiteiten wist.

Kunnen we dat in Nederland niet anders regelen?

Of blijft Albanië zo oninteressant voor onze Nederlandse ontwikkelingssamenwerking dat kleine, ongecoördineerde projecten de enige mogelijkheid zijn?

Elbasan, Woerden
Maart 2001.